

Kronikk

LES MER PÅ db.no/meninger

Skriv til: kronikk@dagbladet.no
Kronikk lengden er fra 6000 til 7000 tegn inklusive ordmellomrom.
Kronikken på nett: www.dagbladet.no/kronikk

En roman fyller førti

KRONIKK

Øystein Schjetne

Styreformann Stiftelsen Golden Colombia

TILBLIVELSE AV den magiske realismens hovedverk er som hentet ut av boka selv. Den heller ukjente skribenten Gabriel García Márquez hadde lidd av flere års skriveløshet og var på tur med familien til Acapulco fra Mexico by, der de var bosatt. Som i en åpenbaring fikk han ideen om åpningssekvensen til boka han hadde gått svanger med halve livet, åpningen som skulle bli en av litteraturhistoriens mest siterte: «Mange år senere, foran eksekusjonspelotongen, måtte oberst Aureliano Buendía tenke på den ettermiddagen for så lenge, lenge siden, da faren tok ham med for å vise ham isen.» Han vrente bilen rundt. Vel hjemme låste han seg inne på skriverommet og kom ut igjen 15 måneder senere til en familie som var gått bankerott i mellomtida. Hans kone Mercedes pantsatte den viktigste eiendelen på et latinamerikansk kjøkken, fruktblenderen, for å få råd å sende manuskriptet til hans argentinske forlegger. Det vi si, pengene holdt kun til porto for halve manuskriptet, og ved en inkurie ble siste halvdel sendt. Heldigvis skjønte forlaget hva de hadde mellom hendene, og de neste åra skulle romanen bli den første globale bestselger fra Latin-Amerika.

SIDEN SKULLE ROMANEN bli hyllet som den viktigste på spansk språk siden «Don Quijote» og figurerer i de fleste kanoner over verdens beste romaner. Så ble da også «Gabo» tildelt Nobelprisen i litteratur 15 år etter utgivelsen. Sjelden er en så kompleks, symbolmettet roman samtidig så lett tilgjengelig og så besettende. Kuriøse personligheter og bisarre tildragelser velter over leseren i et stadig mer heseblesende tempo. Mens enkelte romaner kan være som et mikroskop der en kan studere individers psyke og beveggrunner, er denne som et kaleidoskop der den eneste mening tilsynelatende ligger i å illustrere tilværelsens omskiftelighet og menneskenes uutgrunnetlighet. For romanen handler om nettopp manglende mening og sammenheng – personene imellom, i deres livsprosjekter og for byen Macondo i sitt forhold til omverden. Problemene med å oppnå fruktbar interaksjon – integrasjon – manifesteres ved ensomhet på mange plan – et ord som forekommer på nesten hver eneste side i romanen.

LANDSBYEN BLIR GRUNNLAGT av noen nybyggere tidlig på 1800-tallet i et utilgjengelig område mellom

fjellmassivet Sierra Nevada de Santa Marta og Magdalena-deltaet på Colombias karibiske kyst. Etter nybyggertidas paradisiske uskyld inntreffer den første kontakt med omverden ved en gruppe omreisende sigøynere. Det er disse som lar fjertrede landsbyboere legge hendene på en isblokk i bokas åpningssekvens, og de returnerer jevnlig til Macondo med nye oppfinnelser og ny teknologi som en modernitetens budbringer. Landsbyen blir tidsnok trukket inn i omverdens modernitet etter hvert som Colombias borgerkriger i det 19. århundre utspiller seg. Landsbyens store sønn, opprørslederen oberst Aureliano Buendía, utkjemper 32 kriger før han resignert erkjenner at det til intet tjente. Etter hvert gjør jernbanen sitt inntog i landsbyen, og i kjølvannet av den,prostituerte, kino, biler og elektrisk lys – og bananselskapet. Bananplantasjene skaper velstand for mange, men fører også til åndelig og moralsk forfall. Arbeiderne utnyttes, og etter en streik blir tusener massakrert og likene dumpet i havet. Bananselskapet trekker seg etter hvert ut, og – tror innbyggerne – nedkaller et regnvær som varer i fire år. Syndefloden etterfølges av en hetebølge. Lands-

byen ligger praktisk talt øde, innbyggernes moralske forfall fortsetter og de begynner å glemme sin historie. Kortvarige økonomisk oppsving utarter i hedonistiske utskielser og dekadanse.

PARALLELT MED MACONDOS ferd mot undergangen følger vi Buendía-familien, etterkommerne av landsbyens grunnlegger, José Arcadio Buendía – oberstens far. Om grunnleggeren nok var eksentrisk, blir hver ny mannlig generasjon stadig mer dysfunksjonell. De trekkes mot utagerende festing, himmelstormende prosjekter eller tilbaketrekning og isolasjon. Ekteskap er inngår, går i oppløsning, og alle barn i slekten fødes av elskerinner. Incestuøse forhold tiltar.

Familien var blitt overlatt et pergament av lederen for sigøynere som flere generasjoner prøver å tyde. Men hver ny generasjon trekkes mot frivole utskielser og seksuelle eskapader og mister interessen for pergamentets gåte. Da til slutt den siste Buendía, den ensomste av dem alle, løser koden, viser det seg at han leser en endetidsprofeti med seg selv som hovedperson. Idet han kommer til avsnittet om sin egen død, går Macondo og Buendía-familien under i en apokalyptisk storm.

Historien handler om mennesker som ikke mestrer tilværelsen. De finner ikke sin

posisjon i verden og klarer ikke å påvirke sin skjebne. De blir stadig overrasket av omverdenens inngrep, og ting går sjelden slik de planlegger. Tiden går i sirkel, ting er forutbestemt, de er styrt av en ytre kraft. Initiativ er fånyttet; som frigjøringshelten Simón Bolívar uttrykte det: «Å tjene revolusjonen er som å pløye havet.» Romanen har da også blitt lest som en kommentar til 3. verdensdebatten om utvikling kontra avhengighet og dominante strukturer.

ROMANEN ER SELVØLGELIG altfor kompleks til å kunne tas til inntekt for dette eller hint samtidspolitiske standpunkt – dens tema er eksistensielt og eviggyldig. Mennesker vil i hundreårene som kommer stadig vende tilbake til denne romanen for å få perspektiv på egne liv og utfordringer; på sin sammenheng med hverandre, med omverdenen og med verdensaltet. Likevel er det nærliggende i vår samtid å lese fabelen om Buendía-familiens undergang som en allegori over vår maktesløshet overfor kapitalismens dominerende verdier. Kapitalismens mekanismer har vært avgjørende for den formidable velstandsøkningen særlig den vestlige verden har opplevd i nyere tid. Nå er imidlertid dens vekstimperativ og den materielle statushungeren som er dens drivkraft, i ferd med å få katastrofale konsekvenser for menneskehetens kår på jorda.

GARCÍA MÁRQUEZ SKILDRER i «Hundre års ensomhet» magiske hendelser på en tilforlatelig måte, nettopp for å understreke absurditeten i det vi anser som realistiske hendelser. Det samme perspektivet kan også anvendes på vår egen virkelighet: det virkelige anakronistiske, førmoderne og irrasjonelle er ikke hijab-bruk, statskirke eller monarki – men derimot strukturell utnyttelse av fattige, malaria- og aidsepidemier, Festung Europa, miljøgifter og global oppvarming. Den siste Buendía oppga til slutt sin utsvevende livsførsel for å dedikere seg til pergamentets gåte, men da han endelig løste den, var tida ute. Vi, derimot, har sannsynligvis ennå tid. Pergamentet vi har fått overlevert, stammer fra urbefolkninger og er ikke engang kodet: Verden er én. Vi må snarest forlate enkelte av kapitalismens arkaiske verdier og tilegne oss det Arne Næss kaller «framtidens tenkemåte» – en holdning basert på et globalt, dypøkologisk perspektiv om at alt henger sammen.

Hvis ikke er sannsynligheten stor for at det også er vår skjebne som skildres i settingen García Márquez lar sitt mesterverk tone ut med: «For raser fordømt til hundre års ensomhet får ingen ny sjanse på jorda.»

«Likevel er det nærliggende i vår samtid å lese fabelen om Buendía-familiens undergang som en allegori over vår maktesløshet overfor kapitalismens dominerende verdier.»

TRIPPEL: Den kolombianske forfatteren Gabriel García Márquez har trippeljubilium i år: Han fyller 80, det er 25 år siden han fikk Nobelprisen og denne uka er det 40 år siden «Hundre års ensomhet» kom ut. Foto: Scanpix

Dagbladet TIPSTELEFONEN 24 00 00 00

Akersgata 49, Oslo.
 Postboks 1184 Sentrum, 0107 Oslo.
SENTRALBORD: 22 31 06 00
Tips og digitalfoto:
 2400@dagbladet.no
Kort&Godt:
 kortoggodt@dagbladet.no
På din side: pds@dagbladet.no
Redaksjon: 22 42 95 48
Kundeservice: 800 30 100
 E-post: kundeservice@dagbladet.no
Dagbladsentralen: 22 31 06 82
AS Dagblad-Trykk: 67 92 75 00

UTLANDET:
LONDON:
 Tomas Sæbø
 tsa@dagbladet.no
 Telefon: +44 79 30 33 12 27
JERUSALEM:
 Yngvil Mortensen
 ymo@dagbladet.no
 Telefon: +972 5 42 08 69 52
BRUSSEL:
 Einar Hagvaag, eha@dagbladet.no
 Telefon: +32 (0) 4 73 97 03 86

ST. PETERSBURG:
 Morten Strand, mstr@dagbladet.no
 Telefon: +7 92 17 41 47 35

LOKALREDAKSJONER:
BERGEN:
 Leif Stang, lst@dagbladet.no
 Telefon: 90 54 17 94
TRONDHEIM:
 Kjell-Ivar Myhr, kim@dagbladet.no
 Morten Stokkan, mst@dagbladet.no
 Telefon: 73 52 87 09.

STAVANGER:
 Leiv Gunnar Lie, llie@dagbladet.no
 Telefon: 51 89 61 11
SKIEN:
 Bernt Blomquist, bbl@dagbladet.no
 Telefon: 91 60 04 14
KRISTIANSAND:
 Eivind Pedersen, epe@dagbladet.no
 Telefon: 38 02 11 55

db.no
www.dagbladet.no
 Dagbladets utgave på Internett.
 Utgitt av DB Medialab AS
Redaktør/adm.dir.: Rune Røsten
 run@dagbladet.no
Epost: nettred@dagbladet.no
Sentralbord: 22 31 06 00
Direkte telefon: 22 31 09 59
 Dagbladet forbeholder seg retten til å distribuere innsendte innlegg i elektroniske formater.

PFU

• Dagbladet arbeider etter Vær Varsom-plakatens regler for god presseskikk. Den som mener seg rammet av urettmessig avisomtale, oppfordres til å ta kontakt med redaksjonen.
 • Pressens Faglige Utvalg (PFU) er et klageorgan som behandler klager mot pressen i presseetiske spørsmål.
 • Adr.: Rådhusgt. 17 3. etg., pb 46 Sentrum, 0101 Oslo. Tlf. 22 40 50 40, faks 22 40 50 55. E-post: pfu@presse.no